

Materiał pomocniczy do ankiety

W ostatnich latach nastąpiła w Polsce daleko idąca polityzacja praw człowieka, niekorzystna dla obywateli i obywaterek. W uproszczonym języku debaty publicznej często są one postrzegane jedynie jako instrument o charakterze antydyskryminacyjnym; jako instrument walki z opresją wobec osób nieheteronormatywnych, cudzoziemskich, starających się o status uchodźcy. Uległo pewnemu zatarciu (...) to, że prawa człowieka są, po pierwsze, elementem obowiązującego w Polsce prawa, tak krajowego, czyli Konstytucji i ustaw, jak i obowiązującego w Polsce prawa międzynarodowego. Ich przestrzeganie nie jest (...) koncesją ze strony państwa, która może zostać przyznana albo cofnięta w zależności od widzimisię aktualnej władzy, ani w zależności od tego, czy obywatel_ka tę konkretną władzę polityczną wyłonioną w wyborach popiera, czy nie. Znajdują one bowiem oparcie w godności ludzkiej, zgodnie z artykułem 30 Konstytucji, według którego to właśnie „[p]rzyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.”

Prawa człowieka przysługują wszystkim obywatelom, nie tylko należącym do grup z jakichkolwiek powodów mniejszościowych. Nie są niczym dotyczącym tylko mniejszości; nie są czymś, o czym tak zwany przeciętny obywatel i obywatelka mogą sensownie sądzić, że ich nie dotyczą.

r.pr. Magda Krzyżanowska – Mierzewska

Podstawowe przepisy dotyczące praw człowieka:

Krajowe

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., szczególnie Rozdział 2 (art. 30-76 (1) Godność, równość, zakaz dyskryminacji; (2) Wolności i prawa osobiste; (3) Wolności i prawa polityczne; (4) Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne; (5) Środki ochrony wolności i praw).

Konstytucja wymienia tzw. prawa pierwszej generacji (prawa obywatelskie i polityczne, w tym prawo do niedyskryminacji) oraz prawa społeczne, ekonomiczne i kulturalne – tzw. druga generacja praw człowieka.

Druga generacja praw nakłada zobowiązania na władze publiczne do podejmowania działań umożliwiających korzystanie z nich. W Konstytucji wymienione są następujące prawa drugiej generacji:

1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.
2. Wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy.
3. Władze publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia.
4. Prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.
5. Prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy.
6. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych.
7. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.
8. Osobom z niepełnosprawnościami władze publiczne udzielają pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.
9. Każdy ma prawo do nauki. Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia.
10. Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa.
11. Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka.
12. Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.
13. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłemu pokoleniom.
14. Władze publiczne prowadzą politykę sprzyjającą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, w szczególności przeciwdziałają bezdomności, wspierają rozwój budownictwa socjalnego oraz popierają działania obywateli zmierzające do uzyskania własnego mieszkania.

Unii Europejskiej

- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności)
- Europejska Karta Społeczna
- Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych
- Dyrektywa Rady 2000/43/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. Urz. WE L 180 z 19.07.2000, str. 22; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 20, t. 1, str. 23).
- Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. WE L 303 z 02.12.2000, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 4, str. 79).

- Dyrektywa Rady 2004/113/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. wprowadzającej w życie zasadę równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do towarów i usług oraz dostarczania towarów i usług (Dz. Urz. UE L 373 z 21.12.2004, str. 37).
- Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, str. 23).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2014/54/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie środków ułatwiających korzystanie z praw przyznanych pracownikom w kontekście swobodnego przepływu pracowników (Dz. Urz. UE L 128 z 30.04.2014, str.8).

Międzynarodowe

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

Konwencja dotycząca statusu uchodźców

Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet

Konwencja o prawach dziecka

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej

Podstawowe obszary polityk miejskich wskazane przez Agencję Praw Podstawowych i ONZ:

Zaangażowanie w realizację zobowiązań związanych z prawami podstawowymi i człowieka, które ratyfikowały państwa członkowskie Unii Europejskiej, w tym Polska, obejmuje wszystkie obszary stanowiące przedmiot polityk i regulacji lokalnych. Obszary te obejmują między innymi:

- usługi pomocy społecznej,
- usługi zdrowotne, ochrona zdrowia,
- usługi komunalne
- edukacja na wszystkich poziomach, w tym nauka przez całe życie,
- kultura, sport, rekreacja,
- zamówienia publiczne.

Zaangażowanie w realizację zobowiązań związanych z prawami podstawowymi i człowieka obejmuje też wkład w osiąganie celów Agendy 2030 zrównoważonego rozwoju ONZ (przede wszystkim zadań określonych w celu 11) oraz monitoring przestrzegania praw człowieka.

Cel 11 Agendy 2030 ONZ: Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu.

Zadania (zamieszczone w Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030):

11.1. Do 2030 roku zapewnić wszystkim ludziom dostęp do odpowiednich, bezpiecznych i przystępnych cenowo mieszkań oraz podstawowych usług, a także poprawić warunki życia w slumsach.

11.2. Do 2030 roku zapewnić wszystkim ludziom dostęp do bezpiecznych, przystępnych cenowo i trwałych systemów transportu, podnieść poziom bezpieczeństwa na drogach, zwłaszcza poprzez rozwijanie transportu publicznego. Należy zwrócić szczególną uwagę na potrzeby grup wrażliwych, kobiet, dzieci, osób niepełnosprawnych i osób starszych.

11.3. Do 2030 roku zwiększyć stopień inkluzji, zapewnić zrównoważoną urbanizację i partycypację w zintegrowanym i zrównoważonym planowaniu i gospodarowaniu osiedlami ludzkimi we wszystkich krajach.

11.4. Wzmocnić wysiłki na rzecz ochrony i zabezpieczenia światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

11.5. Do 2030 roku znacząco zmniejszyć liczbę zgonów w wyniku katastrof naturalnych, w tym powodzi oraz zmniejszyć liczbę osób nimi dotkniętych; znacząco obniżyć bezpośrednie straty ekonomiczne w stosunku do globalnego PKB, poniesione w wyniku katastrof, skupiając się na ochronie osób ubogich i grup szczególnie wrażliwych.

11.6. Do 2030 roku obniżyć niekorzystny wskaźnik negatywnego oddziaływania miasta na środowisko per capita, zwracając szczególną uwagę na jakość powietrza oraz gospodarowanie odpadami komunalnymi i innymi zanieczyszczeniami.

11.7. Do 2030 roku zapewnić łatwy i powszechny dostęp do bezpiecznych i inkluzyjnych terenów zielonych i przestrzeni publicznej, szczególnie kobietom, dzieciom, osobom starszym i osobom z niepełnosprawnością.

11.A Wspierać korzystne ekonomicznie, społecznie i środowiskowo połączenia pomiędzy obszarami miejskimi, podmiejskimi i wiejskimi poprzez wzmocnienie krajowego i regionalnego planowania rozwoju.

11.B Do 2030 roku znacząco zwiększyć liczbę miast i osiedli ludzkich korzystających z opracowań i wdrażających zintegrowane polityki i plany dążących do zwiększenia inkluzji i wydajności wykorzystywania zasobów, łagodzenia skutków i przystosowania do zmian klimatycznych, odporności na skutki katastrof. Należy rozwijać i wdrażać kompleksowe zarządzanie ryzykiem katastrof na wszystkich poziomach, zgodnie z Ramami Działania na Rzecz Ograniczania Ryzyka Katastrof na lata 2015 – 2030 (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015- 2030).

11.C Wspierać kraje najmniej rozwinięte, w tym poprzez pomoc finansową i techniczną, w budowaniu zrównoważonych i odpornych budynków, wykorzystując lokalne materiały.

Karta Praw Podstawowych:

Godność człowieka

Godność człowieka jest nienaruszalna. Musi być szanowana i chroniona.

- Prawo do życia (i zakaz kary śmierci)
- Prawo człowieka do integralności
- Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania
- Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

Wolności

- Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego
- Poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego
- Ochrona danych osobowych
- Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny
- Prawo do wolności myśli, sumienia i religii
- Prawo do wolności wypowiedzi i informacji
- Prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się na wszystkich poziomach; prawo każdego do tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla obrony swoich interesów
- Wolność sztuki i nauki
- Prawo do nauki i dostępu do kształcenia zawodowego i ustawicznego. Prawo to obejmuje możliwość korzystania z bezpłatnej nauki obowiązkowej
- Wolność wyboru zawodu i prawo do podejmowania pracy
- Wolność prowadzenia działalności gospodarczej
- Prawo własności
- Prawo do azylu
- Ochrona w przypadku usunięcia z terytorium państwa, wydalenia lub ekstradycji

Równość

Wszyscy są równi wobec prawa.

- Niedyskryminacja
- Różnorodność kulturowa, religijna i językowa
- Równość kobiet i mężczyzn
- Prawa dziecka
- Prawa osób w podeszłym wieku

Projekt „Standard minimum praw człowieka w polskim samorządzie” realizowany jest z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego z Funduszy EOG.

- Integracja osób z niepełnosprawnościami

Solidarność

- Prawo osób pracujących do informacji i konsultacji w ramach przedsiębiorstwa
- Prawo do rokowań i działań zbiorowych
- Prawo dostępu do pośrednictwa pracy
- Ochrona w przypadku nieuzasadnionego zwolnienia z pracy
- Należyte i sprawiedliwe warunki pracy
- Zakaz pracy dzieci i ochrona młodocianych w pracy
- Życie rodzinne i zawodowe
- Zabezpieczenie społeczne i pomoc społeczna
- Ochrona zdrowia
- Dostęp do usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym
- Ochrona środowiska
- Ochrona konsumentów

Prawa obywatelskie

- Prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego
- Prawo głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych
- Prawo do dobrej administracji
- Prawo dostępu do dokumentów
- Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich
- Prawo petycji
- Swoboda przemieszczania się i pobytu
- Opieka dyplomatyczna i konsularna

Wymiar Sprawiedliwości

- Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu
- Domniemanie niewinności i prawo do obrony
- Zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary
- Zakaz ponownego sądzienia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary

Europejska Karta Społeczna

- 1) Każdy będzie miał możliwość zarabiania na życie pracą swobodnie wybraną.
- 2) Wszyscy pracownicy mają prawo do sprawiedliwych warunków pracy.

Projekt „Standard minimum praw człowieka w polskim samorządzie” realizowany jest z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego z Funduszy EOG.

- 3) Wszyscy pracownicy mają prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.
- 4) Wszyscy pracownicy mają prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia, wystarczającego do zapewnienia im, a także ich rodzinom, godziwego poziomu życia.
- 5) Wszyscy pracownicy i pracodawcy mają prawo do swobodnego zrzeszania się w organizacjach krajowych lub międzynarodowych w celu ochrony ich interesów ekonomicznych i społecznych.
- 6) Wszyscy pracownicy i pracodawcy mają prawo do rokowań zbiorowych.
- 7) Dzieci i młodociani mają prawo do szczególnej ochrony przed zagrożeniami fizycznymi i moralnymi, na które są narażeni.
- 8) W razie macierzyństwa pracownice mają prawo do szczególnej ochrony.
- 9) Każdy ma prawo do odpowiednich ułatwień w zakresie poradnictwa zawodowego w celu pomocy w wyborze zawodu odpowiadającego jego osobistym uzdolnieniom i zainteresowaniom.
- 10) Każdy ma prawo do odpowiednich ułatwień w zakresie szkolenia zawodowego.
- 11) Każdy ma prawo do korzystania ze wszelkich środków umożliwiających mu osiągnięcie możliwie najlepszego stanu zdrowia.
- 12) Wszyscy pracownicy i osoby będące na ich utrzymaniu mają prawo do zabezpieczenia społecznego.
- 13) Każdy niemający wystarczających zasobów ma prawo do pomocy społecznej i medycznej.
- 14) Każdy ma prawo do korzystania ze służb opieki społecznej.
- 15) Osoby niepełnosprawne mają prawo do samodzielności, integracji społecznej i do udziału w życiu wspólnoty.
- 16) Rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa ma prawo do odpowiedniej ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej dla zapewnienia jej pełnego rozwoju.
- 17) Dzieci i młodociani mają prawo do odpowiedniej ochrony socjalnej, prawnej i ekonomicznej.
- 18) Obywatele każdej ze Stron mają prawo do prowadzenia wszelkiej działalności zarobkowej na terytorium innej Strony, na zasadzie równości z obywatelami tej ostatniej, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z ważnych powodów ekonomicznych lub społecznych.
- 19) Pracownicy migrujący, którzy są obywatelami jednej ze Stron, oraz ich rodziny, mają prawo do ochrony i pomocy na terytorium każdej innej Strony.
- 20) Wszyscy pracownicy mają prawo do równych szans i do równego traktowania w sprawach zatrudnienia i wykonywania zawodu, bez dyskryminacji ze względu na płeć.
- 21) Pracownicy mają prawo do informacji i konsultacji w przedsiębiorstwie.

- 22) Pracownicy mają prawo do brania udziału w określaniu i polepszaniu warunków pracy i środowiska pracy w przedsiębiorstwie.
- 23) Każda osoba w podeszłym wieku ma prawo do ochrony socjalnej.
- 24) Wszyscy pracownicy mają prawo do ochrony w przypadku zwolnienia z pracy.
- 25) Wszyscy pracownicy mają prawo do ochrony ich roszczeń w przypadku niewypłacalności pracodawcy.
- 26) Wszyscy pracownicy mają prawo do poszanowania ich godności w pracy.
- 27) Wszystkie osoby mające obowiązki rodzinne i pracujące lub mające zamiar podjąć pracę mają do tego prawo, bez dyskryminacji i w takim zakresie, w jakim jest to możliwe, bez konfliktu między pracą a obowiązkami rodzinnymi.
- 28) Przedstawiciele pracowników w przedsiębiorstwie mają prawo do ochrony przed działaniami krzywdzącymi ich i powinni mieć zapewnione odpowiednie ułatwienia dla wykonywania ich funkcji.
- 29) Wszyscy pracownicy mają prawo do informacji i konsultacji w toku postępowania związanego ze zwolnieniami zbiorowymi.
- 30) Każdy ma prawo do ochrony przed ubóstwem i marginalizacją społeczną.
- 31) Każdy ma prawo do mieszkania.